УДК 338.439.5
JEL C43, F01, F02, G01
ORCID ID: 0000-0002-0100-5079
DOI https://doi.org/10.17721/tppe.2022.44.8

Худавердієва В.А., к. ек. н., доцент
Державний біотехнологічний університет

СУЧАСНИЙ СТАН І СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ ЕСКАЛАЦІЇ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Метою дослідження є розробка організаційно-економічних аспектів удосконалення системи стратегічного управління сільським господарством з урахуванням сучасних особливостей розвитку економіки. Для досягнення поставленої мети поставлені такі завдання: проаналізувати сучасний стан та тенденції сільськогосподарського виробництва в Україні; дослідити методологічні засади стратегічного управління; розробити організаційно-економічні заходи стратегічного розвитку сільського господарства; розробити пріоритетні напрями підвищення ефективності стратегічного управління. У статті обґрунтовано необхідність обліку галузевої специфіки підприємств агропромислового комплексу у процесі стратегічного управління ними. Розглянуто особливості ведення господарської діяльності в основних продуктових підкомплексах агропромислового комплексу України.

Концепція дослідження виходить із передумови та обґрунтування великотоварних структур сільськогосподарського виробництва як базис подальшого розвитку аграрного сектора та розробки на цій основі інструментарію вибору конкурентних стратегій розвитку сільськогосподарських підприємств. До найбільш суттєвих результатів, що містять елементи наукової новизни, належать такі: узагальнено теоретичні основи механізму формування стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств та принципи стратегічного управління суб'єктами господарювання, серед яких: безперервність розробки стратегії управління; цілеспрямованість стратегії управління; оновлюваність стратегії; соціальна спрямованість стратегічного управління. На основі аналізу домінантних факторів, структурних параметрів та базового тренду розвитку сільського господарства України та областей, визначено принципи формування конкурентного середовища.

Практична значущість дослідження визначається можливістю використання розроблених теоретичних аспектів стратегічного розвитку в сільському господарстві як програми, спрямованої на вдосконалення системи управління сільгосппідприємствами та впровадження стратегій забезпечення їхньої стійкості функціонування в кризових умовах, спричинених військовою ескалацією.

Ключові слова: *агропромисловий комплекс, стратегічне управління, галузь рослинництва, галузь тваринництва.*

Постановка проблеми. У сучасних соціально-політичних та економічних умовах перед сільськогосподарськими підприємствами стоять завдання забезпечення не тільки виживання, а

й безперервного розвитку, реалізації потенціалу у перспективі. Кожне підприємство, як суб'єкт ринку, повинно розробляти та реалізовувати власну стратегію, яка має поєднувати у собі заплановану та продуману лінію поведінки, а також можливість адекватного реагування на зміну зовнішнього середовища[1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства та її взаємозв'язок з факторами зовнішнього та внутрішнього середовища, а також елементами ефективного управління, питання розробки та реалізації стратегій у господарюючих системах досліджувалися багатьма зарубіжними та вітчизняними вченими. Серед зарубіжних учених слід зазначити: І. Ансофф, Б. Карлофа, Г. Мінцберга, М. Портера, А. Стрикленда, А. Томсона [2,3].

Невирішені частини проблеми. Аналіз ступеня наукової опрацьованості досліджуваної проблеми показує, що поряд з глибоким теоретичним опрацюванням окремих питань стратегічного управління господарюючими суб'єктами АПК, мало уваги приділяється вивченню проблем прикладного використання та підвищення ефективності стратегічного управління на основі теоретичного обґрунтування та подальшої реалізації організаційно-економічних стратегій конкретного підприємства [4].

Мета статті. Метою дослідження є розробка організаційно-економічних аспектів удосконалення системи стратегічного управління сільським господарством з урахуванням сучасних особливостей розвитку економіки. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання: проаналізувати сучасний стан та тенденції сільськогосподарського виробництва в Україні; дослідити методологічні засади стратегічного управління; розробити пріоритетні напрями підвищення ефективності стратегічного управління.

Методологія дослідження. Методологічною та теоретичною основою дослідження є наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених у галузі економіки та управління, прикладного системного аналізу, статистики; нормативні та законодавчі акти, що регламентують питання ведення сільськогосподарського виробництва та державного регулювання; розроблення науково-дослідних інститутів та вищих аграрних навчальних закладів з питань розробки системи стратегічного управління сільським господарством; результати досліджень автора. У процесі роботи застосовувалися методи системного аналізу, експертних оцінок, розрахунково-конструктивний, монографічний, нормативно-балансовий, економіко-математичний; статистичний.

Результати дослідження. Основною функцією агропромислового комплексу (АПК) України є постачання населення країни продовольством та забезпечення її продовольчої безпеки. Складність геополітичної обстановки, непередбачуваність зовнішнього економічного середовища обумовлюють необхідність застосування сучасних підходів підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств АПК. Науково та практично обґрунтовано, що для забезпечення сталого функціонування та розвитку підприємств в умовах складного та динамічного ринкового середовища необхідно ґрунтуватися на принципах стратегічного управління. У цілому нині механізм стратегічного управління підприємствами досить універсальний, існують загальноприйняті функції, принципи, методи та інструменти, характерні для даного типу управління [4]. Базовою галуззю АПК є сільське господарство, причому саме ця галузь характеризується вираженими специфічними особливостями, що впливають на розробку та функціонування систем стратегічного управління аграрними підприємствами (табл. 1).

Таблиця1

Економічна ефективність сільського господарства України: стан виробництва та утворення доходу (у фактичних цінах;
мільйонів гривень)

Види/групи продукції/діяльності	2015	2016	2017	2018	2019	2019 у % до 2015
Випуск рослинництва	397619	487127	522635	629226	623951	156,9
Випуск тваринництва	134638	138458	172260	200935	200990	149,3
Випуск сільськогосподарської продукції	532257	625585	694895	830161	824941	155,0
Випуск сільськогосподарських послуг	8256	8455	8998	12764	13097	158,6
Випуск продукції та послуг сільського господарства	540513	634040	703893	842925	838038	155,0
Випуск несільськогосподарської невід'ємної вторинної діяльності	3693	3751	3899	4662	4729	128,1
Випуск сільського господарства	544206	637791	707792	847587	842767	154,9
Валова додана вартість	232368	270395	293162	347501	344023	148,1
Чиста додана вартість	218358	254080	270000	318132	308648	141,3
Оплата праці найманих працівників	34038	39731	52810	71483	79145	232,5
Чистий поточний прибуток	*182974*	*214091*	*220354*	*246838*	*229467*	*125,4*

Джерело: складено та розраховано автором за матеріалами [5]

У таблиці наведено основні аналітичні показники рахунку виробництва та рахунку утворення доходу економічних рахунків сільського господарства України, які сформовано відповідно до Методологічних положень щодо складання економічних рахунків сільського господарства, затверджених наказом Держстату від 31.12.2020 № 385 та Делегованим Регламентом Комісії (ЄС) 2019/280 від 03 грудня 2018р.), наявних статистичних та адміністративних національних джерел інформації [6]. Для України одним із пріоритетів є розвиток системи ефективного сільського господарства та формування глобальної довіри до стандартів безпеки продовольчих продуктів. Про це заявив Президент Володимир Зеленський у відеовиступі на Саміті ООН з продовольчих систем у Нью-Йорку (США). «Україна є одним із глобальних лідерів на ринку продовольства. Ми усвідомлюємо свою відповідальність за забезпечення продовольчої безпеки. Україна - надійний партнер і навіть у найпанічніші періоди поширення COVID-19 не створювала жодних обмежень для постачання продуктів харчування», - зазначив Володимир Зеленський. Президент наголосив, що важливим є подальший сталий розвиток національних продовольчих систем. Україна має значний потенціал для збільшення своєї ролі у формуванні сталого постачання харчової продукції [6].

Україні необхідно зміцнювати внутрішній ринок та стимулювати експорт. Ціль на цьому шляху - забезпечення продовольчої безпеки, перехід до стійких моделей виробництва та збуту, а також розвиток необхідних фінансових інструментів. Президент додав, що Україна є проактивною учасницею процесу формування порядку денного у питаннях продовольчих

систем. «Ми готові й надалі працювати разом із партнерами та розвивати свої продовольчі системи у контексті глобальних викликів, що стоять перед людством, - як існуючих, так і майбутніх», - підсумував Володимир Зеленський [6].

Воєнний конфлікт призвів до масштабної проблеми в галузі продовольчої безпеки та збоїв в отриманні засобів для існування в посівний сезон в аграрному комплексі України і вплинув на глобальну продовольчу безпеку. Ще до початку воєнного конфлікту в Україні, світові ціни на продовольство досягли історичного максимуму. Насамперед це було зумовлено ринковою кон'юнктурою та високими цінами на енергоносії, добрива та інші сільськогосподарські послуги. У лютому 2022 року індекс продовольчих цін ФАО досяг нового історичного максимуму, перевищивши рівень річної давності на 21 відсоток [7,8].

Структура сучасних сільськогосподарських підприємств в Україні свідчить, що більшість сільгосппідприємств – 66,2% із загальної кількості, мають невелику площу землекористування: до 1000 га. У 2020 році в Україні налічувалось 36277 сільськогосподарських підприємств, які мають сільськогосподарські угіддя, з площею сільськогосподарських угідь від 5000 до 10000 га лише 579 підприємств, що становить 1,6 % загальної їх кількості [5].

Зернопродуктовий підкомплекс грає істотну роль у забезпеченні продовольчої незалежності України. Україна – найбільший світовий виробник зерна. Постійне нарощування обсягів виробництва сприяє збільшенню внутрішнього споживання, а також збереженню за нашою країною позиції найбільшого світового експортера зерна. Україна у 2021 році перебувала на шостому місці з експорту пшениці: вона постачала на світові ринки 20 мільйонів тонн пшениці, що було еквівалентно 10 відсоткам [9]. Заслуговує на увагу і помітна роль країни на світових ринках кукурудзи, ячменю та ріпаку, а насамперед – у секторі виробництва соняшникової олії, де завдяки великій виробничій базі їхня сукупна частка на світовому експортному ринку склала майже 63 відсотки [10]. Внаслідок спричинених війною перебоїв з експортом продовольства з України та Російської Федерації світові продовольчі ринки наражаються на підвищений ризик скорочення пропозиції, незадоволеного попиту на імпортну продукцію та підвищення світових цін на продовольство [7]. Урожайність зернових та зернобобових культур протягом останніх років (2000-2021 років) збільшилася на 29,7 ц з одного гектару і станом на 2019 рік становить 49,1 ц/га. Цукрових буряків з одиниці площі в 2019 році зібрали на 284,4 центнер більше ніж в 2010, та на 20, 4 ц/га менше ніж у 2016 році, коли врожайність була порівняно низька. Урожайність насіння соняшнику у 2019 році була найвищою і становила 25,6 ц/га, а в 2000 році – на 13,4 ц/га менше, що є не дуже суттєвою різницею (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка виробництва основних сільськогосподарських культур в Україні в динаміці за 2000-2021 рр.

Показники	2000	2005	2010	2015	2019	2019 у % до 2000	2021	2021 у % до 2020	2021 у % до 2000
Культури зернові та зернобобові	24459,0	38015,5	39270,9	60125,8	75143,2	307,2	86010,4	132,5	351,7
Буряк цукровий фабричний	13198,8	15467,8	13749,2	10330,8	10204,5	77,3	10853,9	118,6	82,2
Соняшник	3457,4	4706,1	6771,5	11181,1	15254,1	441,2	16392,4	125,0	474,1
Картопля	19838,1	19462,4	18704,8	20839,3	20269,2	102,2	21356,2	102,5	107,7
Культури овочеві	5821,3	7295,0	8122,4	9214,0	9687,6	166,4	9935,2	102,9	170,7
Культури плодові та ягідні	1452,6	1689,9	1746,5	2152,8	2118,9	145,9	2235,1	110,4	153,9

Джерело: складено та розраховано автором за матеріалами [5]

Проаналізуємо основні показники діяльності сільськогосподарських підприємств України в динаміці за 2010 - 2020 роки (табл. 3).

Таблиця 3

Фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств України, 2010–2020 роки

Показники	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2020 р. у % до 2010 р., в.п.
Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.	17320,5	101996,1	68606,5	70770 ,2	93553,6	81596,7	471,1
Підприємства, які одержали чистий прибуток							
у відсотках до загальної кількості	69,6	88,9	86,7	86,7	83,5	83,1	13,5
фінансовий результат, млн. грн.	22094,9	127525,5	88676,3	93249,0	115197,6	107547,0	486,8
Підприємства, які одержали чистий збиток							
у відсотках до загальної кількості	30,4	11,1	13,3	13,3	16,5	16,9	-13,5
фінансовий результат, млн. грн.	4841,3	25613,3	20399,5	22787,2	22304,7	26514,4	547,7
Рівень рентабельності всієї діяльності, %	17,5	30,4	16,5	14,2	16,6	13,9	-3,6
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	24,5	43,0	23,2	18,9	19,8	19,0	-5,5
Кількість найманих працівників, тис. осіб	645,2	500,9	489,2	479,8	472,1	443,7	68,8

Джерело: складено та розраховано автором за матеріалами [5]

Фінансовий результат до оподаткування у сільськогосподарських підприємствах України у 2020 р. порівняно з 2010 р. зріс у 4,7 разу і дорівнює 81596,7 млн. грн. При цьому питома вага підприємств, які одержали прибуток до оподаткування, збільшилася на 13,4 в. п. і становить 83,2%, відповідно, частка підприємств, які одержали збиток, зменшилася до 16,8%. Відповідно, чистий прибуток сільськогосподарських підприємств зріс у 4,7 разу і становить 81032,6 тис. грн., при цьому частка підприємств, що одержали чистий прибуток, збільшилася на 13,5 в.п. до 83,1%. Рівень рентабельності господарської діяльності зменшився на 3,6 в.п. і становить 13,9%, а рівень рентабельності операційної діяльності зменшився на 5,5 в.п. до 19,0%, що свідчить про зниження ефективності виробничої діяльності, однак підвищення ефективності інвестиційної та фінансової діяльності.

Незважаючи на те, що останніми роками спостерігається деяка стабілізація у розвитку галузі, говорити про ефективне функціонування підприємств АПК ще не доводиться. Досить високою залишається питома вага збиткових сільськогосподарських підприємств, яка у 2020 р. склала 16,8%. Аналіз показав, що фактори мезо та місцевого рівнів надають дестабілізуючий вплив на діяльність підприємств галузі Одним із першочергових зовнішніх факторів є природно-кліматичний, який на перший погляд можна охарактеризувати як відносно стабільний. Наступним зовнішнім фактором, що надає дестабілізуючу дію на діяльність підприємств АПК є економічний. Економічні перетворення в Україні сприяли виникненню диспаритету цін на сільськогосподарську продукцію та засоби виробництва, скорочення обсягів капітальних вкладень, скорочення державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, руйнації системи сільськогосподарського кредиту. Тривалий час більшість сільгосппідприємств країни перебувають у стані глибокої кризи, що відбивається на падінні обсягів виробництва та збільшення його збитковості, кризи неплатежів, прихованому і відкритому безробітті, значному перевищенні кредиторської заборгованості над дебіторською. Тому багато підприємств, формально, не будучи банкрутами, практично є такими. Наявність виражених галузевих особливостей ведення господарської діяльності підприємствами АПК впливає на методологію стратегічного управління. Пропонується облік галузевої специфіки проводити за допомогою процесного підходу [11].

Таким чином, підприємства АПК як об'єкти стратегічного управління мають яскраво виражені галузеві особливості, пов'язані зі специфікою діяльності в агропромисловому комплексі та економічних відносин на агропродовольчому ринку. Облік цих особливостей у процесі реалізації стратегічного управління аграрними підприємствами дозволить підвищити їх конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринку, сприятиме ефективній участі у забезпеченні продовольчої безпеки країни, програмі імпортозаміщення продовольчої продукції та нарощуванні експортного потенціалу країни в аграрній сфері .

З урахуванням важливої ролі, яку Україна відіграє в експорті продовольства у світі, ФАО визначила низку ризиків, пов'язаних із сільськогосподарськими ринками, та макроекономічні ризики [7,8]:

1. Ризики, пов'язані з торгівлею. Дефіцит пропозиції для імпортерів у ситуації, що склалася, може надати особливо відчутний вплив на покупців на Близькому Сході та в Північній Африці, а, враховуючи важливість пшениці як основного харчового продукту, деякі країни можуть збільшити імпорт цього продукту вже зараз, побоюючись, що ситуація на ринках стане більшою. напруженої та ціни зростуть ще більше. Це створить додатковий тиск на світові ринки. Щодо

країн, що займають перші місця у світі з імпорту пшениці, то Єгипет, Туреччина, Бангладеш та Ісламська Республіка Іран в середньому закуповують в Україні та Російській Федерації не менше 60 відсотків пшениці (сезони 2016–2017 – 2020– 2021). Судячи з прогнозів щодо імпорту на сезон 2021–2022 років та за даними про фактичний імпорт у першій половині збутового року, Єгипет, Туреччина, Бангладеш та Ісламська Республіка Іран мали у другій половині збутового сезону 2021– 2022 року імпортувати близько 6,6, 4,0, 3,7 та 1,7 млн. тонн пшениці відповідно. Ліван, Туніс, Ємен, Лівія та Пакистан також ввозять із України та Російської Федерації значну частку пшениці: вони закуповують у цих країнах у середньому половину цього товару (сезони 2016–2017 – 2020–2021 років). Щодо кукурудзи, за довоєнними прогнозами ФАО, складеними на базі наявних на сьогодні даних з експорту, очікувалося, що за частину сезону 2021–2022 років, що залишилася, Україна і Російська Федерація експортують приблизно 14 млн. тонн і 2,5 млн. тонн кукурудзи відповідно. Як і у випадку з пшеницею, малоймовірно, що експортне постачання кукурудзи або, принаймні, більша їх частина, буде виконано. Російська Федерація забезпечує лише незначну частину світового експорту кукурудзи, проте, за прогнозами, експорт кукурудзи з України в сезоні 2021–2022 років мав скласти 18 відсотків загальносвітового обсягу світової торгівлі цією зерновою культурою, що зробило б країну третім за величиною експортером кукурудзи у світі [7,8].

2. Цінові ризики. Згідно з Індексом продовольчих цін ФАО (ІПЦФ), міжнародні експортні котирування основних харчових продуктів практично безперервно зростали з другої половини 2020 року, і в лютому 2022 досягли історичного максимуму в номінальному вираженні. Хоча ціни на всі товарні групи, включені до ІПЦФ у другій половині 2020 року збільшилися, найбільше постраждали світові ринки зернових та олії, де Україна та Російська Федерація відіграють значну роль. За 2021 рік світові ціни на пшеницю та ячмінь зросли на 31 відсоток порівняно з рівнем 2020 року, чому сприяли високий світовий попит та дефіцит експорту, спричинений скороченням виробництва через погодні умови у низці основних країн – експортерів пшениці та ячменю. Щодо пшениці зростання цін частково обумовлено невизначеністю, викликаною експортними заходами, запровадженими окремими постачальниками для стримування інфляційного тиску на внутрішньому ринку. Річне зростання цін на ріпакову та соняшникову олії у 2021 році склало 65 та 63 відсотки відповідно. Він був обумовлений тривалим дефіцитом світової пропозиції і високим попитом, причому у випадку з ріпаковою олією зростання попиту пояснюється навіть тим, що ця сировина використовується у виробництві біодизелю [7,8].

3. Логістичні ризики. Існують також побоювання, що внаслідок конфлікту в Україні можуть постраждати наземна транспортна інфраструктура та морські порти, а також складські об'єкти та переробні потужності. Ситуація посилюється відсутністю альтернативних варіантів. Морські порти не можна замінити залізничним транспортом, а сучасні підприємства з переробки олійних культур – дрібнішими переробними потужностями. Крім цього, існують побоювання з приводу збільшення страхових внесків для суден, що швартуються в акваторії Чорного моря, що може призвести до зростання і без того високих витрат на морські перевезення та ще більшого подорожчання кінцевої закупівельної вартості продовольства, що поставляється з-за кордону, для імпортерів .

4. Виробничі ризики. Незважаючи на сприятливі прогнози врожайності озимих культур у сезоні 2022–2023 років в обох країнах, військова ескалація ставить під сумнів можливість збирання врожаю озимих зернових в Україні. Воєнні дії спровокували переміщення населення, завдали шкоди громадянській інфраструктурі, призвели до обмеження пересування людей та

товарів. Фермери України втратили можливість працювати на полях, збирати та продавати врожай. Крім того, відзначаються збої у наданні основних громадських послуг, таких як водо- та енергопостачання, робота транспортної системи, ринків та банків.

З обмеженнями можуть зіткнутися українське тваринництво та птахівництво, а також виробництво високотоварних культур, таких як фрукти та овочі. Крім того, згідно з прогнозами ФАО, опублікованими на початку березня, навесні 2022 року, порівняно з 2021 роком, площа посівів кукурудзи та соняшника може скоротитися на 30 відсотків, урожайність - виявитися на 20 відсотків нижчою за середній рівень.

5. Валютний курс, заборгованість та ризики для зростання. На початку березня 2022 року курс української гривні досяг рекордно низького рівня по відношенню до долара США, що не може не вплинути на українське сільське господарство. Ймовірно підвищення конкурентоспроможності експорту та обмеження можливостей імпорту [7,8] . Хоча на даному етапі важко оцінити масштаб збитків, які будуть заподіяні виробничим потужностям та інфраструктурі України внаслідок конфлікту, очікується, що витрати на відновлення та реконструкцію будуть дуже високими. Економічні санкції, введені проти Росії, вже призвели до суттєвого послаблення російського рубля. Сільське господарство є основою економіки багатьох країн, що розвиваються, більшість із яких беруть кредити у доларах США.

Конфлікт в Україні та його можливий негативний вплив на продовольчу безпека як усередині країни, так і на міжнародному рівні викликають серйозні побоювання. У глобальному масштабі, якщо війна призведе до раптового та тривалого зниження обсягів експорту продовольства будь-якої країни, це може спричинити додаткове зростання світових цін на продовольчі товари, від чого насамперед постраждають країни з низьким рівнем доходу та дефіцитом продовольства (КНДДП). Щоб не допустити такого розвитку подій, необхідно боротися з обмеженнями у торгівлі продовольством та добривами, не допускаючи негативного впливу війни на виробничу та торговельну діяльність в обох країнах, щоб вони могли забезпечувати потреби внутрішнього виробництва та споживання, а також задовольняти світовий попит.

Висновки. У ситуації, що склалася в економіці України як першочергове завдання на перспективу висувається вироблення економічної стратегії їх функціонування на аграрному ринку, складовими якої є: товарна стратегія, стратегія ціноутворення, стратегія зниження витрат виробництва сільськогосподарської продукції, стратегія інвестиційної діяльності галузі.

Конфлікт в Україні та його можливий негативний вплив на продовольчу безпеку як усередині країни, так і на міжнародному рівні викликають серйозні побоювання. Щодо внутрішнього ринку, то ескалація конфлікту може призвести до зниження сільськогосподарського виробництва в задіяних у конфлікт країнах, що у поєднанні з низькою економічною активністю та зростанням цін підірве купівельну спроможність їх населення. Щоб забезпечити подальше нормальне функціонування виробничо-збутових ланцюжків або можливість його швидкого відновлення, необхідно:

1) Вжити заходів щодо захисту виробничих активів, включаючи врожай, худобу, засоби виробництва та обладнання від знищення або збоїв, викликаних війною. Ці заходи повинні поширюватися і на інфраструктуру харчової промисловості, таку як зернові млини та підприємства з переробки олійних культур, а також допоміжні системи зберігання, транспортування та розподілу.

2)Також необхідно уникати ситуаційних політичних реакцій. Заходи, які вживаються в країнах, які можуть постраждати від збоїв внаслідок воєнного конфлікту, повинні бути ретельно

проаналізовані щодо можливого негативного впливу на міжнародні ринки в короткостроковій та довгостроковій перспективах. Наприклад, хоча зниження імпортних тарифів та/або використання експортних обмежень може у короткостроковій перспективі збільшити наявність товарів на внутрішніх ринках, такі заходи неминуче посилять зростання цін на міжнародних ринках та посилять ситуацію у глобальному масштабі.

3) Потрібно уникати ситуативних політичних рішень. Підвищити прозорість ринку та зміцнити діалог. В умовах невизначеності на ринках сільськогосподарської продукції та необхідності адаптації до потрясінь, що впливають на попит та пропозицію, прозорість глобального ринку набуває ключового значення. Ініціативи, подібні до Системи інформаційного забезпечення ринків сільськогосподарської продукції (AMIC) «Групи двадцяти», спрямовані на підвищення такої прозорості шляхом надання об'єктивних, своєчасних та актуальних оцінок ситуації на ринках, що дозволить приймати обґрунтовані політичні рішення. Форум швидкого реагування системи AMIC є унікальним майданчиком для політичного діалогу та координації між членами. Політичний діалог та координація необхідні для мінімізації збоїв та забезпечення подальшого нормального функціонування міжнародних ринків та ефективності торгових потоків для задоволення світового попиту та забезпечення продовольчої безпеки.

Література

1. Мовчанюк А. В., Дяченко М. І. Особливості управління інвестиційно-інноваційною діяльністю в сільському господарстві України. Modern Economics. 2022. № 31(2022). С.97-103. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon. V31(2022)-14.
2. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / Пер с англ. под ред. Ю.Н. Каптуревского. СПб: Изд-во «Питер», 1999. 416 с.
3. Ансофф И. Стратегическое управление. М., 1989. 435 с.
4. Муха Р.А. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку сільськогосподарської галузі України. Електронне фахове видання «Ефективна економіка». №8, 2019. URL: https://www.economy.nayka.com.ua. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.8.32
5. Державна служба статистики України. URL: http:// www.ukrstat.gov.ua/
6. Для України розвиток ефективного сільського господарства в пріоритеті -Зеленський. Агроновини. 27 вересня 2021. Latifundist.com. URL: https://www.agropolit.com/dosye/zelenskiy-volodimir-oleksandrovich
7. Наслідки конфлікту між Україною і Росією для глобальної продовольчої безпеки і питання, які відносяться до Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО). Сто шестьдесят девятая сессия. 8 квітня 2022 року. URL: http:// www.fao.org.
8. OECD-FAO Agricultural Outlook 2018-2027 URL: :http://www.fao.org/publications/oecd-fao-agricultural-outlook/2018-2027/en/
9. У рейтингу 10 найбільших світових експортерів пшениці Україна – шоста. URL: https://dzi.gov.ua/ press-centre/news/u-rejtyngu-10-najbilshyh-svitovyh-eksporteriv-pshenytsi-ukrayina-shosta
10. Світове виробництво соняшнику. URL: https://www.yara.ua/crop-nutrition/sunfower/sunfower-world-production/
11. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с.

References

1. Movchaniuk A., Dyachenko M. (2022). Features of Investment and Innovation Management in Agriculture of Ukraine. Modern Economics, 31(2022), 97-103. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V31(2022)-14
2. Ansoff, I. (1999). Novaja korporativnaja strategija / Per s angl. pod red. Ju.N. Kapturevskogo. SPb: Izd-vo «Piter». 416 s.

3. Ansoff, I. (1989). Strategicheskoe upravlenie. M. 435 s.
4. Mukha, R.A. Suchasnyj stan, problemy ta perspektyvy rozvytku sil's'kohospodars'koi haluzi Ukrainy. Elektronne fakhove vydannia «Efektyvna ekonomika». №8, 2019. URL: https://www.economy.nayka.com.ua. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.8.32
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua
6. Dlja Ukrainy razvitie jeffektivnogo sel'skogo hozjajstva v prioritete - Zelenskij. Agronovosti. 27 veresnja 2021. Latifundist.com URL: https://www.agropolit.com/dosye/zelenskiy-volodimir-oleksandrovich
7. Posledstvija konflikta mezhdu Ukrainoj i Rossiej dlja global'noj prodovol'stvennoj bezopasnosti i smezhnye voprosy, otnosjashhiesja k mandatu Prodovol'stvennoj i sel'skohozjajstvennoj organizacii Ob#edinennyh Nacij (FAO). Sto shest'desjat devjataja sessija. 8 aprelja 2022 goda. URL: http:// www.fao.org.
8. FAO (2018), "OECD-FAO Agricultural Outlook 2018-2027", available at: http://www.fao.org/publications/oecd-fao-agricultural-outlook/2018-2027/en/
9. U rejtynghu 10 najbiljshykh svitovykh eksporteriv pshenyci Ukrajina – shosta [Ukraine ranks sixth in the ranking of the world's 10 largest wheat exporters]. Available at: https://dzi.gov.ua/press-centre/news/u-rejtyngu-10-najbilshyh-svitovyh-eksporteriv-pshenytsi-ukrayina-shosta/
10. Svitove vyrobnyctvo sonjashnyku [World sunfower production]. Available at: https://www.yara.ua/crop-nutrition/sunfower/sunfower-world-production/
11. Lupenko, Yu.O., Mesel-Veseliak, V.Ya., et al. (2012). Stratehichni napriamy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku [Strategic directions of agricultural development of Ukraine for the period up to 2020]. Kyiv : NNTs «IAE» [In Ukrainian].

CURRENT STATE AND STRATEGY OF DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF MILITARY ESCALATION AND ENSURING FOOD SECURITY

Khudaverdiyeva V.A., cand. econom. Science, docent
State biotechnological university

The purpose of the study is to develop organizational and economic aspects of improving the system of strategic management of agriculture, taking into account modern features of economic development. To achieve this goal, the following tasks are set: to analyze the current state and trends of agricultural production in Ukraine; explore the methodological principles of strategic management; to develop organizational and economic measures for the strategic development of agriculture; develop priority areas for improving the effectiveness of strategic management. The article substantiates the need to take into account the industry specifics of agro-industrial enterprises in the process of strategic management. Peculiarities of conducting economic activity in the main food subcomplexes of the agro-industrial complex of Ukraine: grain, meat and dairy products are considered.

The concept of the study is based on the premise and justification of large-scale structures of agricultural production as a basis for further development of the agricultural sector and the development on this basis of tools for choosing competitive strategies for agricultural development. The most significant results that contain elements of scientific novelty include the following: generalized theoretical foundations of the mechanism of formation of agricultural development strategy and principles of strategic management of economic entities, including: continuity of management strategy development; purposefulness of management strategy; renewable strategy; social orientation of strategic management. Based on the analysis of dominant factors, structural parameters and the basic trend of agricultural development of Ukraine and regions, the principles of forming a competitive environment are determined. The practical significance of the study is determined by the possibility of using the developed theoretical aspects of strategic development in agriculture as a program aimed at improving the management system of agricultural enterprises and implementing strategies to ensure their sustainability in market conditions.

Key words: agro-industrial complex, strategic management, crop production, livestock industry.